

MUQIMIYNING "MOSKOVCHI BOY" ASARINING IJTIMOIY-IQTISODIY TAHLILI.

TDIU

Moliya va buxgalteriya fakulteti talabasi

Shamsitdinova Xonzoda Mardonbek qizi

xonshams@gmail.com

Annotatsiya: Ushbu maqolada hassos shoir Muqimiyning "Moskovchi boy" nomli she'ri tanqidiy-satirik usulda tahlil qilingan. Shuningdek, asardagi aniq tarixiy sharoit, voqelik, ijtimoiy, iqtisodiy holat mahorat bilan tasvirlab berilganligi ko'rsatilgan.

Kalit so'zlar: Muqimiy, boy, kapitalist, Xodixo'jam, tanqid, satira.

Demokratik shoir Muhammad Aminxo'ja Muqimiy katta bir qismini jozibador g'azallar, jo'shqin va sho'x murabba'lar, dilkash muxammaslar tashkil etadi. Shoir lirikasini ham g'oyaviy, ham badiiy kamolotga erishuvida xalq og'zaki ijodi bilan bir qatorda ko'p asrlik she'riyatimizning xususan, Lutfiy, Navoiy, Bobur, Mashrab, Amiriy kabi shoirlarning ijodi samarali ta'sir qildi. Muqimiy o'z lirikasida chin sevgini, sadoqat va vafodorlikni, insonni ma'naviy go'zal etuvchi fazilatlarni ulug'ladi, bevafoqlik, subutsizlik, inson sha'niga dog'tushiruvchi xislatlar, adolatsiz siyosatni qoraladi.

Muqimiy lirikasidagi shikoyat, norozilik, hayotdan bezish va tarkidunyochilik da'vati emas, balki, mohiyat-e'tibori bilan hayotsevarlikdan, farovon turmush va baxtli zamon haqidagi orzu-umidlaridan kelib chiqqan. Xuddi shuning uchun ham shoir hayot lazzatlaridan, do'stu ulfat suhbatlaridan, sevgi va visol pularidan bahramandlikka chaqiradi, ona tabiat go'zalliklaridan, bahor nashidasidan zavqlanishga undaydi.

Shoir o'zbek adabiyoti tarixida ijtimoiy-siyosiy hajviyotning asoschilaridan biri bo'lib maydonga chiqdi. Uning qator hajviyalarini shu yo'nalishning yetuk

na'munalari sirasiga qo'yish mumkin. "Tanobchilar", Voqeari ko'r Ashurboy hoji", "Moskovchi boy" kabi hajviyalarida mustamlaka tuzumi uchun xos bo'lgan hayotiy mavzular- jamiyatdagi ijtimoiy tengsizlik, tabaqalanish, hukmron adolatsizlik kabi juda jiddiy masalalar tahlil etildiki, bu Muqimiy hajviyotining siyosiy yo'nalishi va g'oyaviy kamolotidan guvohlik beradi. Bu jihatdan Ashurboy Hojining og'ir jinoyati haqidagi hajviyadan shoirning jiddiy siyosiy xulosasi diqqatga sazovor.

Haqorat qilingan kishilar qolib,

Topib boy so'zi munda zo'r e'tibor.

Qachon kambag'alning so'zi o'tar?

Agar bo'lsa aqchang- so'zing zulfiqar.

Umuman olganda shoirning bu asarida asosiy qahramon Hodixo'ja Eshondir. Satirada u o'ta maqtanchiq, pul-boylik desa o'zini tomdan tashlaydigan, ahmoq, ayyor, zolim axloq buzuc bir shaxs sifatida gavalantirilgan. Ya'ni asarda milliy burjuaziya va rus kapitalistlarining o'zaro raqobati tasvirlanadi. Shuningdek, ularning mavqeyi, obro'-e'tibori boyligi bilan belgilanishi hayotiy dalillarda ko'rsatilgan.

Hikoyat qilay turfa davron ekan,

Xaloyiq hamma mavhu hayron ekan,

Chiqib yangi maskovichidin boylar,

Sinar o'tmayin ba'zisi oylar.

Xususanki, eshoni Hodixo'jam.

Boylar rus kapitalistlari va banklardan kreditlar olib fabrika, zavodlarini yurg'izadilar. Asardagi Hodixo'ja esa ana shunday boylardan biri edi va uni singanini eshitgan kapitalistlar unga pul berishni to'xtatib qo'yadilar va oxir –oqibat umuman hamma narsasini tortib olishga urinadilar. Chunki, Hodixo'ja qurayotgan

zavodini ham bitira olmaydi, savdoda ishi orqaga ketib, olgan pullarini qaytara olmaydi. Natijada esa uning qo'ldagi ishchilari ham uni qo'llamay yuz o'girishni boshlaydilar. Ya'ni Muqimiy bu bilan aynan ishchilar guruhini yomonlamoqchi emas, aksincha ular ta'rafdaligi shundoqqina namoyon bo'ladi. Aynan ishchilar guruhini adabiyotga olib kirgan ham Muqimiydir.

Asarida shoir oddiy ishchilarning faryodlarini , ularning zavod egalari bilan ziddiyatlari va muammolarini ko'rsatib bra olgan. Muqimiyning ishchi-mardikorlarni bir-biriga gamxo'r qilib tasvirlashi, ularning faoliyatlarini oqlashi, xo'jayinlarga dag'al munosbatlarini ta'kidlash , ular ustidan kulishi tasodifiy emas albatta. Xulosa qilib aytganda, u ana shu kichik, ammo juda muhim bo'lgan o'zbek adabiyoti tarixida ishchilar sinfi va uni revolyutsiyasini mahorat bilan yoritib bergan.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Yoqubov H., O'zbek demokrat shoiri Muqimiy, T., 1953.
2. Ahmedov S. O'zbek adabiyotida "Sayohatnoma". , 1986.
3. Qayumov A., "G'oziy" , T. 1959-yil,24-bet .
4. arboblar.uz. Tarjimaiy hol
5. <https://orifto.lib.uz/kutubxona/muqimiy-1850-1903/>